

Alternatív

az ÁLLAMPOLGÁR LAPJA

MEZŐKÖZTISÉGI SZÉCHÉNYI EGYETEM

„Rostélyokat leengedni”: pszichiátria kontra klinikai pszichológia

1. rész

A pszichiátria 20. század végi felgyorsult modernizációja, valamint az, hogy az 1990-es éveket „az agy évtizedének” tekintették az orvoslásban, sok akut és krónikus szorongásos, depressziós embert kecsegtetett a gyógyulás reményével. De ezekben az esetekben beszélhetünk-e gyógyulásról, vagy inkább egy illúzióról, amelyet az egyes gyógyító iskolák sikeréhes, egymás legyőzésére irányuló attitűdjei jellemeznek?

Ha figyelembe vesszük, hogy a szorongásos betegségek és a depresszió kezelésében részt vevő, a múltban egymással szemben megmerevedett oldalak milyen terápiákkal próbálnak segíteni a bajbajutottaknak, akkor könnyen észrevehetjük, hogy amit az egyes felek egészségnek gondolnak, az a beteg oldaláról inkább csak egy átmeneti állapotot takar, mintsem végső célt. Egyik oldal a formát, másik a tartalmat igyekszik kezelni, mintha az egység fogalma nem is létezne számunkra: látszólag mindkettő az abszolút gyógyulás jegyében cselekszik, valójában jellemzően mégis leegyszerűsített alakban, tünetorientáltan közelítik meg a gyógyulás folyamatát.

A klinikai pszichológia a kognitív pszichoterápia módszerén keresztül feltételezi, hogy a gondolkodás kondicionálásával előbb-utóbb a test is regenerálódik. A pszichiátria éppen az ellenoldalról közelít, mondván, hogy az agyi működéssel kapcsolatos összes kérdésre a megfelelő receptorok helyes működtetése, a szerotonin szint szabályozása az adekvát válasz. Úgy tűnik, hogy nem a testi és lelki értelemben egészként kezelt ember rehabilitációja a legfőbb feladat, hanem a megfelelő prioritás figyelembe vételével az ellenoldal legyőzése. Mintha az emberi harmónia, vagyis az egyén egészségének megteremtése, tudományos öncélokot szolgálna. Mintha megfordulnának az örök értékek, és ennek az elveszett harmóniának az „újrateremtése” lenne az eszköz, amely a tudomány önkényes céljaihoz szükséges.

A fenti gondolat talán nem is tűnik olyan eretneknek, ha körbetekintünk széles társadalmi környezetünkben, és megvizsgáljuk, mit tekint a 21. század tipikus individuá-

lis embere értékesnek. Az egyetlen értékké a mindenáron való siker vált. Ahogy az európai társadalom a modernizáció folyamán elkezdett töredezni, úgy alakultak ki a törésvonalak mentén az új etikai értékrendek. Ezek az értékek a tudományos fejlődéssel és a racionalizációval párhuzamosan egyre öncélúbbá váltak. A folyamatot történetileg vizsgálva válik érthetővé, hogyan adta fel a tudomány a teljes ember gyógyításának ideálját. A test és a lélek egységről bölcs filozófusok egész sora értekezett a történelem folyamán. Ennek az egységes látásmódnak az elemzése egy ilyen rövid írás keretében, meglehetősen absztrakt szinten, a nagy gondolkodók megcsúfolása lenne.

Ehelyett inkább a fentiek tükrében a gyakorlatot venném górcső alá, méghozzá a mentális orvoslás területén. Remélem, sikerül azt is érzékeltetnem, miként mondott le a modernkor társadalma arról, hogy a gyakorlatban megvalósítsa az organikusan kapcsolódó test és lélek közös gyógyításának eszményét, többek között azért, hogy az azzal foglalkozó egyes részdiszciplínák a siker mámorában fűrödjenek. Bár a mai plurális világban nem illik normatívan ítélni egy etikai kérdésben, mégis furcsa azt látni, hogyan vált a gyógyító folyamat valamiféle - a tradicionális ember szemével - értelmetlen versennyé, amely a pillanatnyi siker oltárán feláldozta a végső gyógyulás lehetőségét.

Kritikám két része igyekszik felfejteni az intézményes pszichológia és a pszichiátria legelterjedtebb módszereinek - a szorongásos és depressziós zavarok kezelésére vonatkozó - néhány szembevetendő hiányosságát.

Az elszemélytelenedett orvoslás hatásai

Előzetesen fontos megjegyezni, hogy az általam az alábbiakban felvázolt metódusok nem egy abszolút érvényes terápiát lennének hivatottak bemutatni, hanem a statisztikai átlagként elképzelt „gyógyítás” főbb strukturális jellemzőit.

A mai lelki orvoslás hivatalos álláspontja általában valamilyen terápiás egységet látna indokoltnak, ez azonban a valóságban - véleményem szerint - igen ritkán alakul ideálisan. Az egyes orvosi diszciplínákat nem nagyon érdekli,

hogy a másik részterület miként vélekedik ugyanarról a problémáról, így a döntés felelőssége egy teljes és hatékony terápia megvalósítását illetően tulajdonképpen átkerül a gyógyító egyén (vagyis az orvos) hatáskörébe. Csakhogy az orvoslás manapság oly mértékben elidegenedett saját eredeti céljaitól, hogy az a ritkább szakember, akiben nyugodt szívvel bízhatunk. Gondoljuk arra, milyen gyakran előfordulhat velünk, hogy személytelen eszközként, esetként gondolnak ránk, betegségünkre azok, akiknek nemcsak hivatalos, de egyben morális feladata is lenne a gyógyítás.

A mai biológiai pszichiátria néhány jellemzője

A mai kor gyógyító szellemének egyik fő jellemzője a sebesség. A pszichiátria, hasonlóan más orvosi területekhez, futószalagon szeretné legyártani az egészséget. A diagnózis felállítása után az adott terápiás protokollnak megfelelő időtartományban „illik” meggyógyulnia a páciensnek. A terápia elsősorban fiziológiai jellegű megoldásokban gondolkodik, kiegészítésként változó mértékben a pszichoterápiát is szükségesnek tarthatja. A gyakorlatban tapasztalható tipikus pszichiátriai felfogás az idealistól eltérően – részben a fent említett gyors eredmény elérése miatt, valamint a pszichológiával szembeni, szakmai hiúságból eredő antagonisztikus ellentétéből adódóan, és nem utolsósorban a saját szűklátókörű felfogásának köszönhetően – szinte kizárólag gyógyszeres eszközöket vet be a „gyógyulás érdekében”. A terápiában az orvos-pszichiáter sokszor – maga számára is leplezetten – mágussá válik, ami abban mutatkozik meg leginkább, hogy egy jobb állapot előidézésekor nincs tisztában azzal, vajon mekkora lehetett a tényleges gyógyszeres effektus, és mekkora volt a személyéből eredő placebohatás. Korunk „varázslói” ez alapján akár feltétel nélkül is képesek hinni abban, hogy a gyógyerő kizárólag az alkalmazott kémiában rejlik, és ennek megfelelően módszerüket igyekeznek a jó gyógyszerválasztásra és dozírozásra korlátozni. Mindez nem vethetne fel nagyobb etikai gondot, ha az általuk gyógyultnak tekintett állapot tényleges és végleges egészséget hozna a gyógyulni vágyónak.

Sokkal jellemzőbb azonban az, hogy a páciens időlegesen kikerül valamiféle akut rossz állapotból, de a gyógyszer elhagyása vagy egy az életében bekövetkező újabb trauma ismét visszaküldi őt a „gyógyulás” előtti startvonalra. Sajnos gyakran előfordul, hogy a pszichiáter ez utóbbi esetet önálló betegségépítőként kezeli, mivel

ez a megoldás egyszerűbb számára, és lehetővé teszi a gyógyulási statisztikáinak pozitív intervallumban történő „tartósítását”.

A fenti jelenség jobb megértése miatt, vagyis hogy ne csak valamilyen elméleti szinten tudjunk gondolni a biológiai pszichiátriára, ezen a ponton megemlítem Dr. Gábor S. Pál nevét, aki korábban neves zeneszerzőként mutatkozott be a kulturális közéletben és később neves pszichiáterként bukkant fel újra, ezúttal a tudományos közbeszédben. Televíziós és rádiós műsoraiban személyesen mutatta be „gyógyult” betegeit. Páciensei hálás alázattal mesélték el, hogyan segített rajtuk az ismert „mágus”. A témában jártasabbak számára Gábor doktor analógiájára egy másik név ugorhat be, mégpedig Gyurcsok Józsefé, aki a televíziós alternatív távgyógyászatban vált ismertté.

Mindenképp közös kettőjükben az, hogy módszereik hitelességét nem pusztán maguk próbálják legitimálni, hanem csodának tűnő sikerüket olyanokkal is kimondatják, akik maguk is hisznek saját egyértelmű gyógyulásukban. Az már részben a média természetéből adódik, hogy ugyanezen emberek felől senki sem érdeklődik hettekkel, hónapokkal vagy évekkal később. Ez egyébként az orvosnak sem érdeke, mivel maga is tökéletesen hisz páciensei gyógyulásában.

Ezen a ponton egy a fentihez hasonlóan burkolt, ugyanakkor legalább ilyen fontos orvostikai problémára is felhívnam a figyelmet. Nevezetesen a hiú „mágusok” egyike sem szereti a terápiarezisztens eseteket. Az ebbe a kategóriába eső emberek az adott gyógyszeres terápiák egyikére sem reagálnak sikeresen. Állapotuk a kezelés során sok esetben egyenesen rosszabbá válik, mint annak megkezdésekor. Nem ritkán egy hosszú, számtalan gyógyulási alternatívára kiterjedő, kétségbeesett keresés után utolsó szalmaszálként kapaszkodnak egy-egy nagy hírű pszichiáterbe, aki burkoltan bár, de biztos gyógyulást sugall nekik.

Azonban van olyan eset, amikor sem a kemikália, sem a karizmából fakadó placebohatás nem segít. Ebben a helyzetben bizony szembe kell nézniük az orvos tehetetlenségével, rosszabb esetben valamiféle leplezett megvetésével, amely leginkább a „gyógyító” szakmai önelégültségéből ered. Ezeknek az embereknek orvosi értelemben ezután gyakorlatilag nincs hová fordulniuk, főleg akkor, ha addigra már kipróbálták a kognitív (a klinikai pszichológia által közvetített) terapeuták és a természetgyógyászok összes számukra fellelhető módszerét.

A félig gyógyult vagy az ismert terápiákra rezisztens csoportba tartozók igen gyakran találkoznak – saját tehetetlenségük mellett – szociális környezetük megvetésével. Így az érintettek egy ilyen rohanó, individualista világban – ahol kevés, a szorongásra és a depresszióra szakosodott civilszervezet tud segítő kezet nyújtani – a reménytelenség mocsarába süllyedhetnek, ami egy erős, lelki értelemben vett számkivetettséget jelent számukra.

Gyógyítás az intézmény falai között

Figyelembe véve saját tapasztalataimat és a velem kapcsolatban álló szorongásos és depresszióban szenvedő ismerősök véleményét, azt kell mondanom, hogy a kórházon kívüli terápiás fázisnál már csak az intézményen belüli terápia van a magyarországi viszonyok között rosszabb helyzetben.

Egy-egy gyógyszeres kezelés kezdeti stádiuma sokszor a kórház falai között kezdődik. Erre nem a betegség természete, hanem az adott gyógyszer beállítása miatt van szükség. Mit nyer a beteg egy ilyen 2-3 hetes ellátás alatt a közvetlen orvosi kontroll mellett? Talán adekvátabb lenne az ellenkező oldalról feltenni a kérdést: mit veszít?

Nem hiszem, hogy bárkinek illúziói lennének a magyarországi kórházi viszonyokról. Ebben a témában elindulhatnék az 1 zsömlés és 1 szelet párizsis reggeliktől és eljuthatnék a 6 ágyas szobáig. Nem lenne célszerű itt kezdeni a megközelítést, mivel mindenkinek vannak elképzelései, túlélési stratégiái a kórházi tartózkodásra vonatkozóan. Ennél sokkal meghatározóbbnak látom a beteg szempontjából a kórházi környezet funkciótlanságát, és ha a kórházi környezethez való potenciális hozzászokásra gondolok, akkor még inkább diszfunkcióját.

A mai mostoha szociális körülmények között – azon kiváltáságosok körét leszámítva, akik képesek megfizetni egy magánklinika költségeit – sajnos a betegség leküzdése szempontjából sok hasznos eszközt nem kap a páciens a kezébe. Kap viszont reménytelenséget a munkaerőforrás hiánya miatt fáradt orvos képében, aki heti 15 percben elmagyarázza neki, hogy miért is hasznos számára a pár hetes bent tartózkodás. „Jobb” esetben az ellátás alatt elküldik valamilyen csoportos terápiára, ahol a betegség magánya még kontúrosabban jelentkezik, mint önmagában. Kórházi beszámolókat hallgatva sokszor az az érzésem támad, hogy gyakorlatilag a bürokratikus protokoll-folyamat betartása marad az egyetlen funkcionális dolog a terápia folyamatában. Miután azonban az orvoson ke-

resztül az intézmény is megadta a „segítséget”, szinte kötelező gyógyulni, de legalábbis a sikeres terápia útját követőnek tekinteni a páciens.

Persze egy ilyen körülmények közötti kórházi tartózkodás után maga a beteg is hamar arra a következtetésre juthat, hogy akár szimulálnia is érdemes a gyógyulását vagy gyógyultabb állapotba lépését, csak hogy minél hamarabb szabadulhasson a szálnalmas intézményi ellátásból. Vagyis a terapeutának sokszor sugallnia sem kell páciensének, hogy a gyógyulás iránya pozitív, a beteg önérdékből hamarabb „belátja” azt. Ezen a funkciótlanságon keresztül juthat először arra a véleményre a gyógyulni vágyó, hogy más a terápiás felvilágosítást nyújtó könyvek gyógyító ígérete, és más a valóság üzenete.

Az orvosi segítség elmulasztásának veszélyeiről, avagy „A mellékhatások tekintetében kérdezze meg orvosát!”

Bármennyire is részlegesen gondolkodik a mentális gyógyítás kémiai molekulákat alkalmazó formája, nem szabad megfélekednünk arról a tényről, hogy egy megfelelő tabletta mint eszköz rendkívül hatékonyan képes hozzájárulni egészségünk visszanyeréséhez. A reményvesztett beteg állapota miatt szinte feloldhatatlan tehetetlenségben szenved, helyzetét saját szubjektivitása miatt nem láthatja reálisan. Végső esetben eljuthat akár az öngyilkosság gondolatáig is. Ilyenkor a gyógyszer képes megadni a kezdeti stabilitást, és a továbblépéshez szükséges lökést is biztosítja. Osztom azt a véleményt, amely szerint a gyógyszer (bizonyos esetekben) kizárólagosan alkalmazva is képes eredményeket produkálni. Vagyis, akár magunk kerülnénk bajba, akár környezetünkben mások, ne legyünk restek gyors orvosi segítségre gondolni.

Az anyag üzent, a szellem válaszol

Valóban csak egy típusa lenne a varázsló mágiájának a 21. században? Írásom folytatásából, remélem, az olvasó számára is kiderül, hogy miért tűnhet olykor irracionális mágiának, és etikai szempontból – legalábbis a fentiekhez mérten – elítélhetőnek az anyagcentrikus szemlélettel szemben a csupán szellemi potenciálra építő kognitív viselkedésterápia módszere, de főképpen annak gyakorlati alkalmazása.

Mág Jani

**Ez itt az Ön ingyenes
hirdetésének helye.**

További részletek: hirdetes@mentropia.hu

A Pentagon szerint *sötét közép*kor vár ránk

Napjainkban az internetről, a televízióból, újságokból ömlik ránk az információ arról, hogy századunk közepére bolygónkon vélhetőleg kiapadnak a természetes, fosszilis (azaz kőolaj-származékokból álló) energiaforrások. Nő a levegő szennyezettsége, napról napra mérgezzük a környezetünket, lassan élhetetlenné válik a Föld. A Pentagon szerint századunk közepétől egyenesen visszazuhanunk a középkori, tudománytalan sötét korszakba. Az üzemanyag-kitermelés drasztikus csökkenése miatt kialakuló, 2025-re olajválságot prognosztizáló szakemberek szerint minél előbb találni kell egy, a fosszilis nyersanyagokat kiváltó energiamegoldást.

„A **vízből** veszi ki...”

Az 1970-es években egy zseniális feltaláló-gépészmérnök, Stanley A. Meyer kidolgozta a teljesen vízbontásos alapon működő, nagyfeszültségű és -frekvenciájú, változó egyenárammal bontó generátort, ami – fizikai teljesítménye miatt – nagyon magasra emelte a végzett munka hatásfokát, és folyamatos hajtást biztosított visszapótlódó vízzel. Megépített ebből egy autót, ahol a vizet a generátor hidrogén-oxigén keverékre (durranógázra) bontotta, ezt a motor berobbantotta, a keletkező vizet pedig visszatáplálta a generátorba. Az autó működött, olyannyira, hogy a híre is elterjedt, eljutott egészen az USA gazdasági és katonai vezetéséig. A tudós azonban nem sokáig járt a kocsival, mert egy alkalommal, amikor étterembe ült, hogy elfogyassza vacsoráját, váratlanul és titokzatosan rosszul lett az ételtől, és a helyszínen meghalt. Kocsija rejtélyes módon eltűnt, a tervei szintén elkerültek a kíváncsi szemek elől, ahogy a szabadalom is... Ennek ellenére lelkes követői kemény küzdelmes kutatómunka után valamennyit vissza tudtak menteni Meyer anyagaiból, és megépítették saját vízajtású járműveiket.

Az igény azonban – pontosabban: a szükség – nem újkeletű: már a 19. században felmerült, hogy az energiát gyakorlatilag ingyen vagy nagyon olcsón kellene eljuttatni a tömegekhez, hiszen mindenkinek egyetemes joga a technikai fejlődés adta előnyök kihasználása. Azontúl már látszott – noha nem sokan foglalkoztak vele –, hogy a Föld nyersanyagforrásai nem végtelenek, előbb-utóbb kifognak, valamint az üzemanyagok égése során termelődő károsanyagok tönkreteszik a környezetet, hosszú távon az életet veszélyeztetik a bolygón. A 17. században beindult ipari forradalom után lassan kialakuló szkepticizmust az akkori világ gazdasági vezetése elég gyorsan megtanulta elhallgattatni és lezárni. Az akkor megerősödő, „monetarista erők” hamar letörték a forradalmi hevületű, idealista tudósok és feltalálók kezdeményezéseit.

A 19. század fordulóján az elektromosság felfedezésével és terjedésével ötlött fel egy szerb villamosmérnök, Nikola Tesla fejében, hogy az elektromos energiát ellenszolgáltatás nélkül kellene eljuttatni a tömegekhez. Hatalmas kísérleti bázison dolgozott, tervezett és kutatott; a végeredményre azonban senki nem volt kíváncsi, mivel az „ingenenergia” megvalósulásának gondolata megcsorbította volna – szerintük – a szépen virágzó tőketársadalmat. Tesla munkái ezért sosem kerültek piacra, hanem a „sufniban kísérletező” magánzók számára maradtak meg inkább. (Holott e tervek jórészt városnyi, megyényi helyet elfoglaló transzformátorok és generátorok elkészítéséről szóltak.) Így ő lassan ellehetetlenült: egyszerűen megvádolták, hogy az ördöggel cimborál és okkult módszerekkel dolgozik. (Valóban, egyes munkáiban természetfeletti erők jelenlétét feltételezték.) Ezzel gyakorlatilag megbénították ténylegesen tudományos, „ördögmentes” munkásságának kiteljesedését is. Azért a mágneses indukció SI-mértékegysége megkapta a nevét... (Ő pedig szegényen, de természetes halállal hunyt el 1943-ban.)

Nikola Teslával egy időben, egy ideig együtt is dolgozott egy nyughatatlan amerikai elektrotechnikus-üzletember, Thomas A. Edison, akiben szünni nem akaró kíváncsiság munkált a természettudományok iránt. Ő is felfedezte, hogy az elektromosságot sokkal jobban ki lehetne használni, magasabb határfokkal lehetne megtermelni, és így olcsóbban hozzájuthatnának az emberek. A feltalálónak a gáztársaságokkal gyűlt meg a baja kezdetben, ám okos üzleti érzéssel sikerült felülkerekednie a konfliktusokon, majd saját elektromos kutatásokba és munkába kezdett. Hamarosan azonban célt tévesztve, segítség és összefogás helyett, könyörtelen háborút indított volt kollégája, Tesla váltóáram-alapú technológiája ellen, mivel először nem hitt benne, hogy működik, aztán később már nem szívelte, hogy valaki más hatékonyabb felfedezéssel bírjon, mint ő. Ez a „hidegháború”, egyoldalú volt:

Senki sem volt
Villany-
Pásztor

Tesla nem viszonzta. Az ellenségeskedéstől függetlenül Edison maga is küzdött, hogy az olcsó elektromos erőforrás elterjedjen, és találmányait ma is a világ minden táján használják. (Ő 1931-ben távozott békében az élők sorából.)

Sajnos – dacára a nagy gondolkodók és géniuszok munkásságának és az elektromos energia iránti érdeklődés fellendülésének – az ingenenergia, mint olyan, ebben az időszakban is maximálisan háttérbe szorult.

Csak néhány példa arra, megújuló energiával megvalósulhatnak:

jó pár éve hidrogénhajtással

motorokkal hozzák-viszik az utasokat. Hollandiában lakóparkokat építenek úgy, hogy a geotermikus erőket felhasználva oldják meg a fűtést és az energiaellátást. Japánban a kormány támogatja az autógyárakat (Honda, Toyota, Nissan stb.), hogy hasonló energiaforrásokkal működő járműveket fejlesszenek és építsenek. Olyannyira, hogy tavaly személyszerint a japán miniszterelnök próbált ki egy napelem-hajtotta tesztautót. A Toyota Lexus alternatív hajtással már az utakon közlekedik, a Honda pedig idén rukkol ki a FCX típusú, hidrogénhajtású járgányával.

Van remény!

hogy környezetbarát, működő módszerek Izlandon a buszok már működő, alternatív

Európa többi részén is az – egyelőre luxus – autógyárak már ezen dolgoznak, esetleg ki is bocsátották a nem fosszilis alapú hajtóanyagú autóikat. Csak győzze megfizetni a kedves vevő...

Egyesek már Magyarországon is megépítették a „vízautót”, mások napelemmel és házi szélturbinával ellátott, energiaszolgáltató-független házban élnek. Övék a jövő!

Az új évezredre tehát már megérett a világgazdaság is a szemléletváltásra: úgy tűnik, lassan ez válik hihetetlen üzletté, ebből várnak magas profitot a mai „monetarista erők”. A dolog azonban még mindig félmegoldás: a hidrogént földgázból, a bioüzemanyagot pedig növényekből nyerik, így később, ha már tényleg kifogytunk a nyersanyagokból, mást kell kitalálni. Az idő sürget. Talán még nem lesz túl késő, hogy felismerjük, a víz a leggazdaságosabb, bármikor elérhető földi hajtóerő...

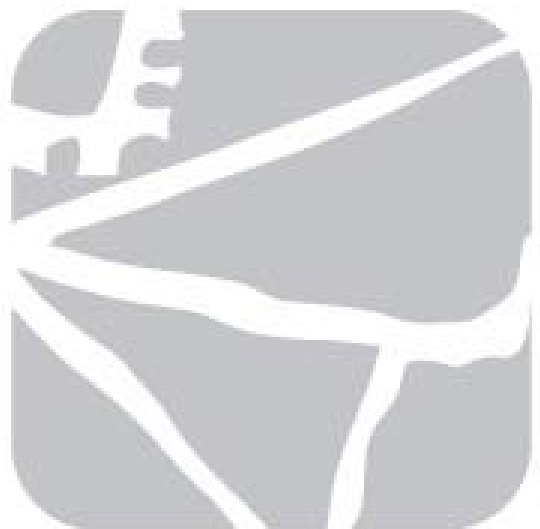
Tudásbázis: www.ingyenenergia.hu

<http://www.tar.hu/tuvok1/>

<http://fenykapu.free-energy.hu>

www.wikipedia.hu

Szabó Borka

A konzumtársadalmi felfogás

Mideközben a világ folyamatosan élte fel – és emészti mai napig – a Föld nyersanyagkészletét, azt, ami egyik felfogás szerint hosszú évmilliók, földtörténeti korszakok alatt alakult ki – másik felfogás szerint természetfeletti Hatalom munkássága folytán keletkezett; de semmiképpen nem pótolható, és vissza sem fordítható folyamaton megy át. Senki nem gondolt akkor még a megújuló energiaforrások akár egyéni hasznosítására – ugyan épültek vízerőművek, szélturbinák és később napelemes generátorok nagy cégeknek, közületi szerveknek, de a „kisembert” nem engedték az olcsó vagy ingyenenergia közelébe. Hihetetlen üzletté vált az egyre növekvő technikai és civilizációs igény kielégítése – ennek a mai napig érezzük a hatásait, nem csak biológiai szinten... A 20. század végére elege lett az ember-

nek abból, hogy visszafordíthatatlanul pusztul a környezete, cserébe pedig rettenetes áron juthat hozzá a mindennapi életéhez szükséges energiaforrásokhoz. A tudományos kísérletezés és feltalálás, bár visszaszorultak a lehetőségei, de nem állt le, folyamatosan ment tovább. Hiába ágált ellene a társadalom, vagy fenyegette a pénzügyi szféra, az „olajkartell”. Hiába állították félre – azaz gyilkolták meg, természetesen nagy hallgatásban és balesetnek álcázva a dolgot – a korszakalkotó zseniket, vagy fizették le őket, elvéve a terveiket, amelyeket később megsemmisítettek, eldugtak vagy beolvasztottak saját tudományos kutatásaikba. A gépezet és a rendszer sem tudta bedarálni a technikai fejlődésre áhító szuperagyak tevékenységét. Ha ők el is hunytak, lettek követőik, akik azóta folytatják a megújuló energiaforrások kihasználására irányuló technológia fejlesztését.

Alternatív energia

A környezetszennyezés és olajválság küszöbén álló, Föld nevű planéta lakóinak egyre égetőbb szüksége van arra, hogy valami más, energiahasznosító megoldást találjon a mindinkább növekvő technikai és civilizációs igényekre. Eszünkbe jut: igen, befogni a szelet, a napsugarakat, a geotermikus erőket – de van más, alternatív energiafelhasználási módszer is, ami – egyesek szerint – már közelít a „perpetuum mobile” alapjához.

Kiutasításunk története

Mivel egyre kevesebben élnek azok közül, akik személyesen élték át a Benes-dekrétum magyarokat érintő következményeit, szeretném megosztani Önökkel családom történetét.

Apám, Ördög (Bartholomaeides) István, nyugalmazott tüzérezredes, Losoncon született 1900-ban. Ősei apai ágon többnyire evangélikus lelkészek voltak, és a Felvidéken éltek: Poltáron, Kálnón, Sztrégován, több száz éven át szolgálva az ott élő magyar és szlovák lakosságot. Az anyai ág, a Pokorny család szintén tősgyökeres felvidéki: egyik tagja a 19. században éveken át mint Losonc polgármestere tevékenykedett. Nagypám, Bartholomaeides Gyula, Losonc város főmérnöke volt. Számos épületen, illetve műtárgyon volt alkalmam látni a nevét őrző emléktáblákat.

Trianon után családukból csak özvegy nagyanyám maradt Losoncon. Apám mint hivatásos katonatiszt kizárólag csonka hazánkban teljesíthette kötelességét. Szülővárosába csak a Felvidék visszacsatolása után, 1939-ben térhetett vissza, de akkor már családja is vele tartott: édesanyám, a bátyám és én. Losoncon a Damjanich utca 11. számú sarokházat béreltük ki, és ott laktunk nagyanyámmal együtt 1944. december 11-ig. Ebben az időben apám és bátyám is a fronton szolgált, így kéttagúvá zsugorodott családukat, a többi tiszt családdal együtt elmenekítették.

Néhány hónap és számos kaland után 1945. április 4-én Nemesmedves közelében, az osztrák határ mellett ért bennünket a felszabadulás. Itt újra találkoztunk apámmal és a parancsnoksága alá tartozó kb. 50-60 fős csapattal. Nem hagytuk el Magyarországot, bár apám erre parancsot kapott, hanem megadtuk magunkat egy orosz parancsnoknak. Ezt egy kézírásos papír dokumentálta, még pecsét is volt rajta. Apám úgy döntött, hogy ez a kis csapat gyalogosan hazatér, és jelentkezik az új Magyar Hadseregnek szolgálatra. Még egy teherautót is kaptunk, továbbá rendelkezésre állt egy kétlovas szekér. Talán a második napon történt, hogy egy orosz tiszt elkobozta az autót, így csupán a szekérral döcöghettünk a mellékutakon, egyre fogyatkozva. Dunapentelénél egy pontonhídon keltünk át. Egy fiatal orosz kocsis elvette lovunkat, egy jó erőben levő, három éves muraközit. Cserébe saját sovány lovát kínálta föl.

1945. május elseje táján megérkeztünk Losoncra a mintegy 300 km-es gyalogtúra után. Lakásunkat kifosztva találtuk, mindössze a nehéz bútorokat hagyták ott, ennek ellenére lakható állapotban volt. Hogy megélhetésünket biztosítani tudjuk, apám fuvarozni kezdett a kétlovas szekérral. Egy losonci ismerős kocsis segített neki. Én mint második elemista kisdíák, ismét látogatni kezdtem azt az iskolát, ahonnan decemberben a menekülés miatt kimaradtam. A régi tanítónőm, Lenke néni mit sem változott. Az első hetekben tulajdonképpen nem is éreztük, hogy most már nem a magyar Losoncon, hanem Szlovákiában élünk.

A változás egyik első jele az volt, hogy egy reggel az iskolában Lenke néni közölte: „Gyerekek, mától fogva az iskolában csak szlovákul szabad beszélni!”. A gyerekek nagy többsége, beleértve engem is, nem tudott egy mukkot sem szlovákul, de ez nem számított. Lenke néni kizárólag szlovákul beszélt, mi pedig szlovákul hallgattunk. Hamarosan egy sokkal komolyabb esemény zavarta meg napjainkat: június közepe táján, a Benes-dekrétum dekrétum kiadását követően

beállított hozzánk két szlovák csendőr. Kifejezetten udvariasak voltak, magyarul kérdezték apámat, hogy amennyiben Losoncon született, biztosan szlováknak vallja magát, amely esetben az új szlovák hadseregben rangját megtartva tovább szolgálhat. Átnyújtottak egy kérdőívet, hogy töltsé ki és írja alá, miszerint mint született szlovák jelentkezik az új szlovák csapatba. Apám ezt nem vállalhatta, elvégre, ahogy mondta: ő a Szent Koronára tett esküt, de mint civil, itt akar élni szülővárosában, Losoncon.

Ezek után a két csendőr még mindig udvarias, de korántsem barátságos búcsút véve távozott. Ha jól emlékszem, egy vagy két nap telt el, amikor ugyanaz a két csendőr visszatért, hogy újra föltegyék a kérdést apámnak. A válasz ismételen „nem” volt. A csendőr ezután, nem törődve azzal, hogy értjük-e, szlovákra váltva hadart valamit, és átadott egy szlovák nyelvű hivatalos papírt, amiben az állt, hogy 48 órán belül, fejenként 50 kg csomaggal el kell hagynunk Szlovákia területét, ellenkező esetben letartóztatnak.

A háború zord következményei miatt sem vasúti, sem közúti közlekedés nem volt, egyetlen lehetőségként a lovaskocsi maradt. Nagyanyámtól ismét elbúcsúzva másnap, 1945. június 20-án kora reggel felpakoltuk a csomagunkat: egy lakattal zárható faládát, illetve néhány kézipoggyászt, és elindultunk Magyarország felé. A határt a Losonctól kb. 10-12 km-re fekvő Ipolytarnócnál akartuk átlépni, mivel a magyar oldalon lakott egy ismerős család. Ezt az utat azelőtt többször megtettük lovaskocsival, amely kitűnő rugózású hintó volt, edzett lovakkal – szemben a kényelmetlen szekérrel. Ezúttal viszont apám erőfeszítései ellenére is legalább két óráig tartott az út.

A határállomásnál, ahol május elsején még semmi sem volt, a trianoni helyen újra egy ócska fabódét találtunk két szlovák határőrrel. Ezek – ha tudtak is – nem voltak hajlandók magyarul beszélni, így apám, összeszedve szegényes szlovák szókincsét, magyarázni kezdte, hogy minket kiutasítottak Szlovákiából, és délig el kell hagynunk az országot. Megmutatta a végzést is. A határőrök tanácstalanok voltak – bizonyára nem találkoztak ehhez hasonló irattal, ezért nem voltak hajlandók továbbengedni bennünket. Eközben pöfögve, vastag porcsikot húzva maga után egy rozoga Tatra személyautó érkezett, és kiszállt belőle két zord hivatalnok. Nagy meglepetésünkre az apámnál alkalmazásban levő magyar kocsi is velük tartott. A hivatalnokok, akik – mint kiderült – rendőrtisztek voltak, közölték, hogy mi és a csomagjaink mehetnek, de a kétlovas szekér marad. Kétségbeesett tiltakozásunk ellenére egy-kettőre lepakolták csomagjainkat az út szélére, és a volt kocsisunk nyomban visszafordult Losonc felé. Ott maradtunk a senkiföldjén tanácstalanul, az újra feltalált Slovensko és Csonka Magyarország határán. A rendőrtisztek, mint akik jól végezték dolgukat, szintén visszaautóztak Losoncra. A határ magyar oldalán nem volt őrség, nem tudtunk segítséget kérni. Reménytelen helyzetünk kezdett kritikusra fordulni, főként a szomjúság gyötört a júniusi forróságban. Órákon át várakoztunk, amikor egy orosz katonát pillantottunk meg egy jellegzetes kétlovas, löcsnélküli „hadijárművön”. Mint a felszabadító hadsereg képviselőjének, nem lett volna kötelessége megállni. Már nem emlékszem, hogy szüleim kétségbeesett integetése, vagy tizesztendős gyermeki mivoltom indította meg, de megállt, fölvelt csomagjainkkal együtt, és elindultunk Ipolytarnóc felé. Emlékszem, anyám nagyon aggódott. Attól tartott, hogy a ruszki biztos egyenesen egy fogolytáborba szállít minket, bár akkor még nem volt közismert a „malenkij robot” fogalma. Már késő este lett, amikor megérkeztünk a faluba az ismerős parasztcsaládhoz, akik megértően befogadtak, és szállást is kaptunk néhány hétig.

Sajnos a kiutasító írásos végzés az évtizedek során elkallódott, apám és anyám is meghaltak, így mint a történet még élő tanúja, kötelességemnek tartottam papírra vetni a Benes-dekrétumok miatt a családunkat ért sérelmeket. Kárpótlás nélkül maradt hátra a kétlovas szekér, a négyszobás lakás bútora, illetve a szomszédoktól visszaszerzett ingóságaink javarésze, hiszen a 150 kg-os csomagunk ezeket nem tartalmazhatta.

Az igaz történetet leírta: Ördög (született Bartholomaeides) Ádám

Azt mondják, ahogyan a világon mindennek van zenéje, ritmusa, úgy saját mozgása is létezik. Az univerzumok végtelenjének lüktetésében mozdulnak a bolygók, a csillagok, a szél, a hullámok; valamennyi létező járja látható vagy láthatatlan, égi vagy földi táncát.

Egykor az ember is teljes lényével, azaz szellemének és testének összhangjával juttatta kifejezésre legmélyebb felismeréseit. A szertartások középpontjában papok vagy papnők lejtették szakrális tán-cukat: magasztalták az isteneket, az embereket pedig megerősítették jellemükben és közösségtudatukban. Emlékeztették

őket a harmóniára, amelyből öncélúan kiszakadtak, valamint az Isten és Ember közötti örök szövetségre...

Csak később került ki a misztériumi tánc (vagy színház: akkor még egységet alkotott a szó, az ének és a mozdulat) a templomok elé, hogy az avatatlan tömeg is részesülhessen jótékony hatásából.

Történetének további sorsát – egy nagyot szökellve az időben – jól ismerjük: mára szinte teljesen elveszítette eredeti jelentését és jelentőségét.

Szerencsére mint örömforrás soha nem szűnik meg, nehéz is lenne elképzelni a világot táncmulatság nélkül!... Így mindig lesz lehetőségünk arra, hogy feszültségoldó, rekreációs, közös kikapcsolódást nyújtó vidám szerepén túl újból felfedezzük mélyebb tartalmát is.

Kezdetnek elegendő, ha felidézzük a [Baraka \(Világok arca\)](#) és a [Koyaanisqatsi \(Kizökkent világ\)](#) című alkotásokat, esetleg olyan ismeretterjesztő filmeket, amelyekben indián, afrikai vagy más egzotikus törzseket mutatnak be. Könnyen szembeötlik a mentális és kulturális környezet hatásából fakadó különbség: a természeti népek harmonikus, oldott és spontán mozdulataihoz képest mennyire frusztrált szupercivilizált városlakók darabos, görcsös és mesterkélt mozgása. Ezért stresszoldásként

mindenkinek ajánlom, hogy táncoljon bátran, amikor csak teheti! Mert a test is visszahat a lélekre, egy sor könnyedén és természetesen lejtett mozdulat kisimíthatja háborgó és kusza érzelmeinket. Az ünnepnap ötletét többek között neves mozdulatművészünknek, Dr. Dienes Gedeonnak (1914-2005), alias „Dzsi bácsinak” köszönhetjük. A Magyar Tánctudományi Társaság tiszteletbeli elnökeként, élete utolsó évében vetette papírra alábbi gondolatait.

„Mostanában szeretjük ünneppé avatni az emlékeztést.

Nem a magunkét, hanem az emberiség történeti emlékeztetét, mert úgy érezzük, hogy a múlt megkérdésezése nélkül nincs igazi válasz a jelen kérdéseire, és nem tudjuk, hogy hol tartunk. Különösen áll ez a művészetekre. Az utóbbi évtizedekben szinte minden szakma, minden társadalmi szféra, minden művészet kezd erre rábredni, és magának világnapot választani, amelynek az alap gondolata a közösségi érzés, az egyetértés. Ezt ma globális konszenzusnak mondanánk, ami egy negyed századdal ezelőtt, pontosabban 1981 nyarán még nem volt divat. A Nemzetközi Színházi Intézet (ITI) Táncbizottságának madridi ülésén azonban

mégis felmerült a kérdés, hogy vajon miért nincs a táncnak is világnapja, ami gondolatilag és érzelmiileg összefogná a nemzetközi táncművészetet. Hosszas eszmecsere után J. G. Noverre – a nagy tánereformátor – születésnapja mellett döntöttünk, ami április 29-én van. Érdemes visszalapozni arra, amit őrt, nevezetesen, hogy ne csak táncoljunk, hanem közölgünk is valamit a mozdulatokkal, legyen a táncnak mondanivalója. Azt is mondta, hogy ne a műsorfüzetben magyarázzuk meg azt, amit közölni akarunk – ha van üzenetünk – hanem legyen a tánc olvasás nélkül is érthető. A Tánc Világnapjának azonban van egy másik üzenete is,

A Tánc Világnapja

**„Köteleket vontam toronytól toronyig,
füzéreket ablaktól ablakig,
arany láncokat csillagtól csillagig,
és táncolok...”**

(Rimbaud)

különösen az úgynevezett modern- vagy kortáránc korában. Fogadjuk el azt, hogy mindenki más, mint a többi, hogy nincs két egyforma ember, két egyforma táncos a világon, és hogy ettől a sokféleségtől lesz a világ izgalmas, érdekes és gazdag. És ebben a tarka világban a tánc tudományos vizsgálata a Tánctudományi Társaság feladata. A világnap madridi gondolatában még az is benne van, hogy ki kell emelni a táncot abból a kissé mellőzött helyzetből, amelyben számos ország tartja.

Ez persze azt is jelenti, hogy a kormányok ne csak dicsérő szavakkal becsüljék meg, hanem komoly anyagi támogatással is, mert a tánc a legemberibb művészet, hiszen nem kell hozzá semmilyen eszköz – se vászon, se ecset, se kő, se agyag, se hangszer, se betű –, hanem csupán maga az ember. És ha a táncot értékeljük, akkor az embert értékeljük. És a tánctudománynak ez is feladata.”

(Forrás: Orkesztika Alapítvány)

Gáspár Ildikó

ISADORA

Angela Isadora Duncan, a múlt század fordulóján feltűnt, világszerte ismert táncosnő életével és eszményeivel felkavarta korának társadalmát. A közízlésnek megfelelő baletthez képest egészen új – jóval inkább ősi forrásokból táplálkozó – mozdulatművészetével a végletekig megosztotta közönségét: egyesek istennőnek, mások szemérmetlen, ledér bacchánsnőnek nevezték.

A jövő tánc

„... a Tánc célja, hogy kifejezze az emberi lélek legnemesebb, legmélyebb érzelmeit, az Apollótól, Pántól, Bacchustól és Aphroditétől származókat. A Táncnak kell megteremtenie életünkben a bensőséges és élő harmóniát; s megsérti a Táncot, aki csak könnyelmű és kellemes szórakozásnak tekinti.

A szellem és a test között állandó kötelékek vannak, amelyeket az ókorban nem hanyagoltak el, de ezeket mi csúnyán félreismertük. Táncolt Szophoklész és táncoltak az antik köztársaságok magisztrátusai és hadvezérei, s a tánc gyakorlásától gondolataik olyan kellemet és egyensúlyt szereztek, amely halhatatlanná tette őket. (...) Minden gesztusnak morális jelentése van, s minden gesztus közvetlenül tudja kifejezni a lélek különféle állapotait.”

(Isadora Duncan: *Der Tanz der Zukunft /The Dance of the Future/* c. előadás, 1903)

Előadásaival és táncestjeivel Isadora meghódította a fél világot: az Újvilágból indulva Londonon, Párizson, Berlinen és Münchenen át egészen Athénig és Oroszországig vezetett útja. Hazánkban 1902 márciusa és szeptembere között több ízben is fellépett. Ekkor ismerkedett össze a kor neves színészeivel: Jászai Marival, Márkus Emíliával és Beregi Oszkárral. Jászaival mély barátságot kötöttek: a színésznő „A kis táncpoéta” c. írásával bevezette Isadora nevét a magyar köztudatba, a táncosnő pedig külön etüdöt komponált Jászai Mari tiszteletére. Beregi Oszkár – aki a kedvese lett – közreműködött itteni műsoraiban. A – szenvedélyes Rómeó alakítása miatt is – népszerű színész költeményeket szavalt az egyes táncrészek között.

Isadora mélyen a szívébe zárta Magyarországot, ahol addigi legnagyobb színpadi sikereit aratta: zsúfolásig telt házak előtt játszott, a közönség hatalmas ovációval fogadta, kalapok röpködtek a magasba, virágözön hullott mezítelen lábai elé. A magyar cigányzene a zsigereibe ivódott: évtizedekkel később is felpezsdült a vére, ha csak felidézte magában az itt hallott ősi dallamokat.

„A kritikusokat főleg klasszikus formájú testének szépsége ragadta meg, lábainak és jobb vállának fedetlen volta, viselkedésének természetessége, táncának kifejező és elbeszélő ereje, az ókor és a középkor hangulatát idéző ruhái és mozdulatai (...) Tánca filozófiai megfontolásokon nyugszik...” (Dr. Dienes Gedeon: Tánctudományi Tanulmányok, 1988-89)

1921-ben, oroszországi látogatása során viharos szerelem szövődött közte és a szenvedélyes orosz költő, Szergej Jeszenyin között, aki feleségül vette, és elkísérte európai és amerikai turnéjára.

A „héjanász” csupán másfél évig tartott, hangos botrányaival azonban állandó bulvártémát biztosított az akkori sajtónak. Szétválásuk után pár évvel Jeszenyin búcsúlevelet írt a saját vérével, majd felakasztotta magát egy leningrádi szállóban. Isadorát két évvel később, 1927-ben érte a halál, egy meglehetősen furcsa „autóbalesetben”: hosszú selyemsálja – amelyet mindig viselt – fojtotta meg, ahogy a szélben szabadon szállva, a nyitott automobil kerekei közé csavarodott...

Martin Sherman a művészpár egyik szédült párizsi napját álmolta musicallé: az ifjú és bohém költőét, aki – Serbán Attila jóvoltából – szinte szétrobbantja a színpadot, úgy buzog föl belőle az orosz őserő; valamint a nála 17 évvel idősebb szerelmét – Pápai Erika finoman formált alakításában –, aki természetesen lenyűgözően énekel, ám – sajnos – éppen a táncolásra nem lehet semmivel rávenni... Ez meglepő, ám abban az esetben érthető koncepció, ha célja, hogy megőrizzük az évszázad táncosnőjének mozdulatairól alkotott eszményképünket.

Ebben Hanna Belzer tökéletes segítséget nyújt nekünk, amint áhítatos szavakkal festi elénk élményét, amikor Isadorát táncolni látta. Arra a pár percre valóban el tudunk rugaszkodni a „madámházra” emlékeztető ho-

Musical

a

Pinceszínházban

telszobától, és valami egészen más, üde, hűs ligetbe képzelhetjük magunkat, amely Isadora lelkes eszméivel tarkított művészetéhez sokkal inkább illik. (Ez

különösen frissítően hat a Pinceszínház túlfűtött nézőterén!)

Hüvösvölgyi Ildikó orosz tolmács figurája egyébként is kiemelkedik a házaspár karakterekben gazdag sleppjének kavalkádjából. Ahol szinte senki nem beszél a másik nyelvét, így mi sem értünk igazán mindent – hacsak nem beszélünk franciául, oroszul, svédül és olaszul –, de ez egyetlen pillanatig sem zavaró, épp ellenkezőleg, a mulatságos jelenetek magvát képezi.

A szeretők – fokozódó civódásukkal és egyre inkább kétségbeejtő egzisztenciájukkal – maguk előtt görgetik végzetüket. Jeszenyin mámoros kitarulkozása végül művészetükben is falat emel középük:

A költészet öröklétet ad alkotójának. A tánc csupán a pillanat művészete.

Helyénvaló megállapításával hiába gúnyolta szerelmét: Isadora Duncan életműve mégsem veszett a feledés homályába. Tanítványai iskolákat alapítottak szerte a világon, amelyekben a mai napig lelkes növendékek sajátítják el – a mozdulatokon túl – tanítását: ne csupán utánozza, aki követni szeretné táncát, hanem önállóan, a lelkéből mozduljon. Figyelje önmagát, a természetet és az emberi művészetek alkotásait, ezekből merítsen tudást és ihletet.

„A táncosnak leginkább azokat a mozdulatokat kell kiválasztania, amelyek az élő dolgok erejét, egészségét, báját, nemességét, vágyódását és súlyosságát fejezik ki (...) A görögök egész festészetükben, szobrászatukban, építészetükben, irodalmukban, táncaikban és tragédiáikban is a mozdulatokat a természet mozgásából fejlesztették ki. Világosan látjuk ennek kifejezését minden görög istenábrázolásban, hiszen ők nem voltak mások, mint a természeti erők képviselői, s mindig úgy láttatták őket, olyan pózban, amely az adott erők koncentrációját és evolúcióját fejezte ki. Ezért van az, hogy a görögök művészete nem nemzeti, nem speciális, sajátos művészet, hanem mindig is az egész emberiség művészete volt és az is lesz minden időben.”

Filmajánlók

A jégkorszaktól

a vadonon át

a kamaszkorig

I.e 10.000

Roland Emmerich, a Függetlenség napja és a Holnapután című filmek rendezője gondolt egyet, és egy ősi civilizációba helyezte legújabb alkotásának cselekményét. Az amerikai-újzélandi kalandfilm március 7-én kezdte el pályafutását az amerikai mozikban, és hozzánk is elég hamar eljutott: 13-án már vetítették.

A jégkorszakban játszódó film főszereplője D'Leh, (Steven Strait) egy ifjú vadász, aki azzal vívta ki a tiszteletet a társai között, hogy egyedül leterített egy mamutot. Persze óriási szerencséje volt. Kedvese, a szépséges Evoletre (Camilla Belle) mellett éli az életét, de egy ellenséges csapat lerohanja a lakóhelyüket, akik megölnek néhány embert, majd elrabolják a lányt és a közösség több tagját. D'Leh és vadásztársai a nyomukba erednek, hogy kiszabadítsák őket. Útjuk során óriás madarakkal, kegyetlen ragadozókkal találkoznak, akik segítik őket tervük megvalósításában. A mítoszok, a jóslatok megelevenednek. Közben megismerhetjük, hogy milyen lehetett az akkori élet.

Nekem olyanok tűnt a film, mint a Jurassic Park és az Apocalypto (Mel Gibson 2006-os filmje) keveréke.

Út a vadonba

A film április 3-ától tekinthető meg a magyar mozikban.

A rendezője Sean Penn, a főszereplő Emile Hirsch, aki Christopher McCandless alakítja ebben a 140 perces amerikai filmdrámában.

A 22 éves fiú elhatározza, hogy nem fogja a hétköznapi emberek életét élni, hanem nekivág a vadonnak. Végigjárja Amerikát, magával viszi Jack London regényét és néhány meleg holmit, hogy átvészelve a hideget. A pénz nem kell neki, elégeti, mint ahogy minden értékes dolgától megszabadul.

Szabadságra vágyik. Teljesen egyedül akar lenni, az emberek társasága és anyagi javak nélkül. Útja során találkozik néhány furcsa alakkal, akik életére befolyással lesz.

A film igaz történet alapján készült, visszaemlékezésekből és egy képből merítettek ihletet az alkotók. Ajánlom minden Jack London-fanatikusnak és akiknek elege van a modern, rohanó világból.

Juno

Történet egy 16 éves lányról, Junóról (Ellen Page), aki bebizonyítja, hogy már nem gyerek. Szexuálisan aktív, bár ezt nem vallja be magának. Nagy dumás, és bármit elér, amit akar. Még azt is, amit nem. És itt a baj: teherbe esik. Nem akar még gyereket, ezért nevelőszülőket keres neki. Az újszülött apja szintén tizenéves, és annyira szerencsétlen, hogy az már szeretetre méltó.

A forgatókönyvíró, Diablo Cody megkapta az Oscar-díjat. Szereplőinek jelleme nem fejlődik, viszont élők, akárcsak a párbeszédék és a történet maga.

Nem kimondottan vígjáték, nem is lehet igazán eldönteni, hogy mi a mondanivalója. Akit a téma érdekel, az úgyis megnézi...

Képek: Port.hu
Dobos Mónika

Sági Erzsébet: Anyácskám virága

*Királykék és napsárga... Érett búzatábla
ringó tánca, sárga... és kék, mint pillantása.*

Mama!

*Tíz éve, hogy csak álmodom ölelő karod
erőt adó melegét, szemed fényét, könnyét,
nevetésednek sodró görgetegét. Hangod
zenéjét, és a lényed körül lengő békét.*

*Ha becsukom a szemem, még látom alakját,
de arca bársonya az apró ráncokkal, mint
mart üveg takarásában rejtőző halovány
titok, színek nélküli zúzmará. Ő már nincs!*

*De én látom! Tudom, hogy ott van! Hogy Ő van ott
a homályban, a szél sóhajában, hulló hó
csendjében, napnak aranyában, és patakzó
gyémántkönnye ma is ott ül a fűszálakon.*

*Fáj a fény, és fáj az árnyék, fáj minden új év,
ami nélküle múlik. Jóságos mosolyát
még őrzi az emlék. – Mama! El, miért mentél?...
Vagy ha mégis, mehetnék én is??? ...Magamra hagytál...
Anyák napján kedvenceidből kötök csokrot.
Olyat, ami illik kereszted fehérjéhez,
lelked szépségéhez. Királykék íriszt adok,
szeretted. Jaj, hiszen Te mindent szeretted!*

*Anyácskám... Tiéd a sárga Nap! A telihold,
amit utolsó estén annyira néztél.
Félve vagy remélve? Te akkor már tudtad, hogy
elmégy. Fogtam a kezed, de nem volt haladék...*

*A Nap másnap is felkelt, kedvenced, a Hold is
ott sápadozik a helyén. Fonalam fogytán,
már csak el nem múló árvaságom növekszik,
és szívemben a hála, most és Anyák napján.*

Volt egyszer egy otthon...

Alvó romok emlékeztetnek a múltra. Visszatérnek az éjszaka ködös mámorában, de nyitott szemmel is róluk álmodom. Méregzöld fákról, amelyek gyöngéden hajladoznak a szélben. Édes

illatú virágokról, amelyeknek párja nincs. Egy helyről, ami a múltat takarja redői között, amely a történelem időnként dohos levegőjétől fulladozott, mégis él. Az emlékek, bár megfakultak több száz esztendő alatt, újra szárba szökkennek minden tavaszi reggel.

Szilágysomlyó a történelmi Partium északnyugati részén fekszik. Bár földrajzilag nem része Erdélynek, sorsa és az ott élők lelke időtlen idők óta összekovácsolódott a hányattatott életű tájegységgel. Szilágymegye második legjelentősebb városa, lakosainak egyharmada magyar anyanyelvű. Keletkezésének idejét nem tudták még pontosan megállapítani, de a történészek kutatása szerint egy 1251-ben keletkezett oklevélben említést tesznek róla Vathasomlyó néven (Tóth Miklós: Szilágysomlyó).

„Mondom!
Azért is mondom!

Csak azért is! –

Ha másként nem:

fogam kiköpve, véres nyálamat nyelve:

magamban, magamnak

s mindazoknak, akik bennem laknak:

a bennem kolduló

nyelvkárosultaknak...”

(Sütő András)

Történelmi titkainak feltárását a szakemberekre hagyom, az én tisztem csupán az elemzés. Merengés napfény cirógatta Báthory-vár romjairól, a hegyoldalban alvó egykori sziklavár alapjairól, a dús erdők lombjai között játszadozó szél csiklandozásáról, a titkos ösvényekről, amiket örömmel fedeztem föl, a nyári szombat délutánokról, amikor a Nap rám nevetett. Vasárnap, korareggel rezgő húrjait pengette, a felhőóriások színes palotája új felöltőt, hangot, zenét kapott. Egy bérc ölelt keblére mint testvért. Megcsillant a fény a távolban, a Bükk-kolostor ezüstsínű teteje szinte lángolt. Aznap egygyé vált a fény és az ember, az ég kitérte szivárványkapuját, a madárkar édes kánonban énekelt. Úton voltam. Egy táncoló facsoport integetett, csókot dobott egymásnak az Idő és a Vég. Mesebeli hely volt, ahol minden pillanatban új csodát fedeztem föl.

A betondzsungelben minden megváltozott. Hamis, kopott fény lépett a gyógyító erejű Nap helyébe, a harapnivaló levegőt szmogfelhő árnyékolja be. Sötét, borús fellegek köhögnek fölöttünk, és lassan szennyel telik meg a tüdő.

A Magura-hegység mégis mosolyog a távolból. Kacsingat, megtanít föleszmélni és tovább menni. A város múltja, története a szívekbe vésődik, bármerre is sodorjon az élet orkánja.

Ki értheti dúló vihar dalát,
ha még nem ölelt halványkék szellőt?
Ki ujjonghat a kelő rózsás Napért,
ha nem fújt még jeget? Metszót.
Lábadozó napfény simogatja a kelő fát.
Láttál-e már igazi tavaszt?
Nem, ha nem raboskodtál a télben,
ha nem fulladoztál a szürkeségben,
akkor még nem volt tied a kegy.
Örülhetsz-e feketerigó zöldellő dalának,
ha fogoly vagy a betondzsungelben?
Soha. Nem ismered az életet,
és nem is fogod talán. Merengő,
szétpattanó szíved csak bolyong egyre,
folyton azon tanakodik: merre,
merre menjek tovább?
Tested rég szétporladt, de a lélek ég.
Rendületlenül zakatol. És fél.
Vágyik az élő festőpalettára, aranybarna
dombok, türkiz erdők karjába,
a fortyogó kék lávát akarja,
melynek mély pokla édesen virít.
Színnyalábot fröccsent a fáradt valóságra.

Farkas Renáta

HOZOMÁNYA

AZ ITÁLIAI MAJOLIKAMŰVÉSZET
ÉS MÁTYÁS KIRÁLY UDVARA

Jorkyball: Foci, fallabdapályán, kézilabdával, teniszszabályokkal

Ki gondolná, hogy a megszokott focimeccseket, amelyeket hatalmas (100 méter hosszú és 50 m széles) pályákon bonyolítanak le, manapság már tizedekkora területen, versenyszerűen játsszák külföldön és itthon egyaránt.

Márpedig a jorkyball éppen ezt valósítja meg, nem nagyobb helyen, mint egy méretesebb nappali vagy fallabdapálya, egy olyan labdával, amely nem nagyobb, mint egy kézilabda. Ami még érdekesebbé teszi a játékot, az a pontozási rendszer, amely a teniszhez hasonló szabályokat követ.

A jorkyball [jorkibol] Nyugat-Európában már lassan húsz éve ismert sportág, itthon azonban alig vannak hagyományai. „Ősházájában”, Franciaországban jelenleg már 32 jorkyball klub működik. Itthoni történetéről nehéz beszélni, mivel teljesen új sportról van szó, éppen egy éve mutatkozott be a Sport- és Szabadidő Kiállításon. Azóta nagy népszerűségnek örvend, és ahogy a játék saját honlapja fogalmaz: a 21. század legdinamikusabban fejlődő, új sportja. Nézzük át, miben más a kiindulási alapot jelentő focihoz képest, azaz: mi teszi különlegessé a jorkyballt.

Egyrészt a labdának mindig mozgásban kell lennie, illetve három szabálytalanság után szabadrúgást lóhat a vétlen csapat. Tehát aki eddig visszahúzásokkal és alácsúszásokkal operált a nagy focipályán, annak gyorsan változtatnia kell ebbéli szokásain. A sportot egy plexivel és ún. pannellel körülvett műfüves pályán játsszák, mégpedig kevesen, kettő a kettő ellen. Ha valaki valaha is úgy érezte, hogy jól focizik a mezőnyben, ám a kapuban is vitézkedne, akkor remek lehetőséget kínál számára a jorkyball, ugyanis a védő (tehát maga a kapus) és a támadó szettenként helyet cserél. Apropos szettek: a csapatok két nyert játszmaig küzdenek, egy szett megnyeréséhez pedig hét gól szükséges.

Nemkellleshatárral, veszélyesen belőtt szabadrúgásokkal törődni, mint a hagyományos fociban. A kispálya és az azt körülvevő plexiborítás hatására a legfontosabb szempont az ötletesség, a taktika és a gyorsaság. Az állóképesség kevesebb hangsúlyt kap, lehetővé téve bárki számára, hogy megcsillogtassa tudását. Mivel minden irányban fal veszi körül a pályát, így ennek használata kulcsfontosságú, nemcsak a cseleknél, hanem a kapuralövésnél is.

A jorkyball szem előtt tartja a kiegyensúlyozott játék elveit a kis játéktérre való tekintettel, ezért piros és zöld területekre osztották a pályát. Ennek fő célja az, hogy korlátozzák a védő és a támadó játékosok mozgásterét, amivel el lehet kerülni a durva és egyoldalú játékot. De mit is jelent ez valójában? Egyrészt a védő játékos nem lépheti át a felezővonalat, másrészt a támadó játékos sem mehet a kapu előtti egy méteres zónába. Így elkerülhetők azok a szituációk, amikor mind a négy játékos a labdáért harcol, ami ekkora területen – valljuk meg – elég furcsa helyzeteket teremtené.

Mint látható, alkalmazkodnunk kell néhány szabályhoz és korlátozáshoz, ám ahhoz, hogy élvezetes, vérbeli jorkyballt játszassunk ekkora pályán, rendkívül fontos az előírások betartása. Nem kell megijedni az elsöre bonyolultnak hangzó szabályoktól, mert egy-két mérkőzés alatt bele lehet rázódni a játékba, a helyi segítők pedig készségesen segítenek minden kérdésben.

Aki kedvet kapott a játékhoz, az egyelőre Budapesten kettő, és egy szolnoki pályán próbálkozhat. A fővárosban a Lurdy házban, illetve a Pólus Centerben nyílik lehetőség a jorkyball úzésére. Mindkét helyen igényesen kialakított környezetben, két-két pálya áll rendelkezésre, szaunázási, illetve fitness-lehetőséggel együtt. Akár egy egész család egészségesen és jó hangulatban tudja eltölteni idejét. Sajnos az árak meglehetősen drágák: 3200-4800 Ft/óra körül mozognak, ez attól függ, hogy a hét melyik napján és időpontjában játszunk. Részleges jorkyball-pályákat.

A sportág hazai fejlődését jelzi, hogy az egyéves fennállás alatt a legjobb magyar csapatok már nemzetközi szinten is kitűnő eredményeket értek el. Ráadásul a rendszeresen megrendezett hazai tornákra, bajnokságra bárki nevezhet, aki kellőképpen tapasztalt a játékszabályokban, és ügyesen rúgja a labdát. A legutóbbi külföldi találkozón a magyarok a világ elitjébe tartozó portugáloktól szettet raboltak, sőt két ízben a – nagy jorkyball-hagyományokkal rendelkező – belgákat le is győzték. A gólkirály is, Berta György személyében, magyar nemzetiségű volt. Ezek a szép eredmények igazolják, hogy a megfelelő feltételekkel és hozzáállással a fociban is sikeresek lehetünk.

Tehát nagy jövő elé néz hazánkban a jorkyball, ám hosszú fejlődési pályát kell még végigjárnia. Kétségtelen azonban, hogy ha sikerül a megfelelő háttérrel biztosítani, népszerűsége még a jelenleginél is gyorsabban nőhet. Vagyis ha valaki eddig úgy érezte, hogy passzív életmódot él és keveset mozog, és a sportolás eddig nem érintette meg igazán, akkor itt az ideje hogy felkapja a cipőjét, és elkezdjen jorkyballozni.

Kállai Péter

Alternatív - HAIKU

Választás I.

Nyitott ajtajú
kalitkában madár ül:
fogoly vagy szabad?

Választás II.

Szelíd őzgida
szerelemtől bénultan
nézi a vadászt.

Választás III.

Kabóca zengi:
örökké él mindenki!
Másnap éhen hal.

Gáspár Ildikó

Ez itt az Ön ingyenes hirdetésének helye:
kapcsolat@mentropia.hu

Öntelt disznó

Egy üveg sört ittam.

Egyetlen üveg sört. Kibontottam a másodikat, de nem esett jól, égetett szeszt se kívántam, a pezsgőből csak egy korty fogyott éjfélkor.

Nem találtam a helyem a társaságban, nem találtam a helyem a beszélgetésben.

Elköszöntem, bár marasztaltak, kérdezték, jól vagyok-e? Mit felelhettem volna? Jól, persze, csak kicsit fáradtan.

Mart a hideg, a tízeleteres panelházak közt örökké rohanó szél belém fagyasztotta a lélegzetet. Néztem az időt, pár perccel múlt egy. Rekordot döntök, szilveszteri mulatságot ilyen korán kamaszkoromban hagytam ott utoljára.

Amíg az éjszakai buszra vártam átfagyva, a petárdadobálás értelmén töprengtem. Értelmetlen dolgokon töprengeni: ebben mindig nagyon jó voltam. Fújtam a füstöt, hideg ellen nem véd, de telik az idő és élénkít kicsit. Éreztem, ahogy átjár a fagy, a mellem égni kezdett.

Margit-híd, budai hídfő, az éjszakai járatra negyven percet kellett volna várnom. Ez kiadós sétát jelentett a Frankel León, majd a Bécsi úton a Kolosy térig. Rágyújtottam és nekiindultam, elballagtam az ORFI előtt, ahol a térdemet műtötték, épp harminc éve. Szeretem ezeket a régi épületeket, a sárga fényű lámpákat. Figyeltem, valahol nem hallom-e Krúdy lépteit?

Itt a Malom-tó, a félezer éve romos török fürdőépülettel. A víz vastag, fehér párát eregetett a csikorgó hidegben. Most nincsenek a tóban tündérrózsák.

'72-ben egy lány kedvéért beleereszkedtem én ebbe a tóba és kihoztam egy sárga közepű fehér virágot, saját, hatalmas, zöld levelébe csomagolva. (A tavirózsáról, a színei miatt a lágytojás jut eszembe gyerekkorom óta.) A lány mellett addigra rendőr állt, nem volt romantikus alkat, feljelentett. A dzsenti mentalitás ötszáz forintomba került. Ezért a pénzért akkor, akár száz szál rózsát is vehettem volna.

Mosolyogtam az emléken és megálltam kicsit, mert a hidegtől kihagyott a lélegzetem, annyira, hogy szinte fulladtam. Kapkodtam a levegőt, vártam, amíg a szívem megnyugszik, rátalál a ritmusra.

Lassan bandukolva fújtam a füstöt, megcsodáltam a szép, szecessziós házat, amelynek udvarán a zsidó imaház áll. Innen már csak párszáz méter a Zsigmond tér, de én megint nem kaptam levegőt. Mindegy, hazáig nem több mint egy kilométer, ekkora távolságra nem

hívok taxit. A Zsigmond téren, a pestis-emlékoszlop tövében ismét megpihentem. Soha nem voltam érzékeny a hidegre, most is csak a lábam fázott igazán a vékony, bőrtalpú cipőben. De a mellemben a fájdalom nem enyhült. Mintha parazsat nyeltem volna.

Lesétáltam a Lajos utcáig, aztán a Kolosy téren, az úttesten átvágva elővettem a kulcsaimat. Az örökké huzatos, hideg lépcsőházat most langyosnak éreztem.

A lakásban meleg és állott füstszag fogadott. Kiszellőztettem, megtöltöttem a kádat, mert a forró víz az átfagyott ember legjobb barátja.

Ruhátlanul ültem az olvasófotelban és a sötét szobából bámultam az Újlaki-templom csonka tornyát, a havas tetőket, a derengő fényben újra Krúdy jutott eszembe: „Most elfáradtam.” Ekkor lepett el a hideg, nyúlós verejték. Felálltam a fürdőszobába indulva, előtte a szekrényből szerettem volna tiszta törölközőt elővenni. Sajgó, tompa fájdalmat éreztem a bal vállamban, amint a szekrény polca felé nyújtóztam. A mellkasomban ismét szikrázva izzott a parázs, nem kaptam levegőt. Megtörölköztem, mert a verejtékezés nagyon zavart, azután elakadó lélegzettel rogytam az ágyra.

Ha feküdtem, a szorító, égő érzés a mellemben elviselhetetlen volt, és levegőt sem kaptam, ezért az ágy szélére ültem. Ismét ellepett az undorító, ocsmány veríték, a szívem összevissza vert, és lassan, sunyin lopózva rám tört a kétségbeesés. Ahhoz sem volt erőm, hogy megtörölközsek, hogy magamra vegyek valamit. Vacogva rettegtem.

Ez lenne a vég? Ennyi lett volna, amit nekem szántak odafenn? Nem! Nem és nem! Annyi ölelés rekedt a gyermekeimben, annyi el nem mondott szó! Annyi könyvet nem olvastam még, annyi bor van, amelyet nem ittam meg! Annyi nővel nem sétáltam még a Margitszigeten! Még nem születtek unokáim sem! Fuldokolva, rettegve, zokogva szakadt ki belőlem a fohász:

Ne most, Uram! Ne ilyen nyomorultul, magányosan, a sivár hónapos szobában! Csak kis időt engedj még! Csak pár évet, hogy rendbe tehessem a romba dőlt életem!

Hörögve, levegőért vergődve, rettegve kértem Istent, adjon még időt. Hogy lehessen saját fedél a fejem felett, jusson még pár év a gyermekeimre... Hogy megleljem az igazit. Az igazi igazit!

Dél is elmúlt, mire elaludtam. Percnyi pontossággal riadtam fel félóránként. Áztam a verejtékben, de nem volt erőm kimászni az ágyból, hol fulladtam, hol vacogtam, szaggató fájdalom hasított a bal vállamba...

Este tértem magamhoz, mellemben enyhült kissé az égető érzés. Leengedtem a fürdőkádban álló vizet, ágyneműt cseréltem, és fel-felriadva aludtam reggelig. Pokoli gyomorfájás ébresztett.

Lementem vásárolni, és a gyomorfájásra unicumot ittam a piaci büfében. Aztán enni próbáltam, de a gyomromat rágó görcs nem akart szűnni. Késő délelőtt felhívtam volt feleségemet, aki akkor a MÁV Kórházban dolgozott. Elmondtam, milyen jól indítottam az újesztendőt, elpanaszoltam neki a gyomorfájást is. Figyelmesen hallgatott, aztán azt mondta, menjek be hozzá:

Szépen kérlek, most az egyszer ne vitatkozz! Hívj taxit és gyere be.

Ott várt a bejáratnál, mellette a londiner a zsúrkocsival. Rövid verbális közelharc után felfeküdtem a betegszállító kocsira, és kezdetét vette a tortúra: elektrokardiogram, labor, röntgen, ismét EKG, azután vizsgálatok sora, amelyeknek nevét, célját nem ismerem ma sem.

Emlékszem a vizsgálóban leleteimet néző egyik orvosra, aki bólogatott, aztán azt mondta:

– Igaza volt a kardiológus kollegának. – Érdeklődtem, valóban verni kell-e őket ahhoz, hogy elárulják végre mi a bajom?

– A kardiológus kollega nem mondta?

– Nem. És ha most arra kér, hogy majd tőle csikarjak ki tájékoztatást az állapotomról, sikoltozni fogok!

Odajött hozzám, és szakértő magabiztossággal mutatta a kezében lévő felvételeken, hogy itt záródott el az ér – latin kifejezés – és itt meg itt történt – latin kifejezés – és ha ezt megnézi, akkor látja, hogy – latin kifejezés. Bólogatok, aztán nekiszegezem a kérdést:

– Más szóval?

– Más szóval infarktusa volt. Hátsó fali.

A zsidbadás a tarkómtól indult lefelé a talpamig. Gyengének éreztem magam – valószínűleg az is voltam –, ha nem ülök éppen, a lábam nem lett volna képes álló helyzetben tartani.

Hosszú, keserves iszapbirkózás vette kezdetét. Ők azt akarták, azonnal feküdjek be az intenzívra, legalább egy hónapig szerettek volna benntartani. Én meg az épp induló projektet féltettem. Hogyan lesz abból bármi is? Ki intézi az adminisztrációt, a banki hitelt? Ki ügyel a határidőkre, a minőségre, az alvállalkozókra? Ki, mit, mikor, hogyan?

A mai napig nem tudom elfelejteni a lemondó, szinte megvető arckifejezéseket, amikor aláírták velem a nyilatkozatot: saját felelősségemre elhagyom az intézményt, megtagadom a kezelésemhez szükséges együttműködést. Nem tudom elfelejteni volt feleségem szemét. A benne tükröződő végtelen szomorúságot, lemondást, beletörődést.

Kiléptem a sűrke hidegbe a Podmaniczky utcára. A bevésődött reflex azonnal működni kezdett, rágyújtottam. A mellkasi fájdalom rögtön jelentkezett, figyelmeztetve: ezt nem lett volna szabad!

Felhajtottam a gallérom, és néztem a sötét, üvegezett hintót az út túloldalán. Előtte a fekete csótárral letakart lovakat, az ablakon kihajló fekete alakot. Az arcába fújtam a füstöt megvetően, mintha azt kérdezném tőle: – Na mi van, cimbora?

Hallottam, amint csikorgó hangon nevet:

– Milyen öntelt disznó vagy! Milyen hamar elfelejtetted, hogy tegnap fogcsikorgatva rimánkodtál haladéért! Hát komolyan azt hiszed, hogy ha egyszer nem csak tapogatlak majd fogást keresve, hanem tényleg eljövök érted, akkor is a képembe füstölsz? Úgy véled, akkor is a pofámba röhöghetsz?

Fogalmam sincs, mennyi haladékot kaptam. Napi négy csomag cigaretta helyett csak egyet szívok el, nyolc-tíz kávé helyett nem iszom csak hármat, esetleg négyet, azt is áttetszőre főzve. Abbahagytam a siklóernyőzést, nincsenek túlélőtúrák.

Azóta sem futotta saját házra-lakásra, viszont született két gyönyörű unokám.

Jóval többször néztem szembe a halállal, mint egy átlagos életet élő ember. Mindig abban reménykedtem, egy csattanás lesz csak, amit nem is hallok, egy ütés a mellemben, homlokomon vagy a hátamon, és kész. Vége.

Amióta ott, a hideg utcán az arcába fújtam a füstöt, tudom: nem lesz ennyire könnyörületes.

2001. január elsején történt.

Most írtam meg.

Alternatív családok

“Inkább ne feszegessük” – még az óvónénik arcán is ez a kifejezés ül, ha arra terelődik a szó, hogy most Bettinek tulajdonképpen van-e apukája, vagy nincs? Van neki, csak nem ott lakik, ahol az anyukája, de persze itt nem lehet megállni. Miért? – kérdezi Anna, a klasszikus családban, nagyszülőkkel és szülőkkel együtt élő óvodás. Ez a gyerekek ravasz kérdése, ami sok-sok kitérő válasz után is visszatér, mint egy bumeráng.

Miért olyan zavarbaejtő még mindig a hagyományos vagy klasszikus családtól eltérő életforma? – ez az én bumerángkérdésem, amire egyelőre senkitől nem kaptam semmiféle feleletet.

Anna nem csak az óvónéninek tesz fel zavarbaejtő kérdéseket. Legutóbb az anyukájától kérdezte, hogy miért nem hízókérik egy kicsit, olyan rossz, amikor hozzábújik, és mindig nyomja valahol. A nagyi bezzeg jó puha. Anna anyukája azt felelte, hogy nincs ideje hízókérikni, és a kislány nem kérdezett tovább. Pontosan tudja, hogy valóban nincs sok ideje, mindig dolgozik. Az ő családjukban azért él együtt több generáció, hogy a szülei dolgozhassanak. Ezt Anna persze nem így mondja, hanem úgy, hogy apa meg anya sosincs otthon. Nagyi visz oviba, és néha papi jön értem. Anyunak ez rosszul esik, de el kell ismernie, hogy legtöbbször tényleg hétvégi anyuka. Viszont többet keres az irodában, mint apu. Bettiért mindig anyu jön, és reggel is anyu hozza az oviba. Náluk a vasárnapi családi ebédnél olykor barátok is jelen vannak, és a testvérével együtt szívesen vendégeskednek a barátok gyerekeinél, vagy a gyerektelen felnőtt barátoknál. A családi ünnepeken is inkább a “választott család” van jelen, elmosódnak a hagyományos rokoni szerepek, a keresztanyu se vérrokon, a szülinapokon is egy barátjuk kattogtatja a fényképezőgépet. Bettinek nincs nagyi, illetve van egy, de messze lakik. Anyu részmunkaidős – ezt a szót a kislány már megtanulta, és tudja azt is, hogy ezért tud odaérni az oviba minden nap érte.

Marci nak sosem volt anyukája, őt apu hozza reggelente, sajnos nagyon korán kell kelni, de délután a nagymamánál várja meg, amíg apu hazaér, addigra elkészítik a vacsorát is. Náluk az a helyzet, hogy anyu egyszer csak elment, nagyon régen, és azóta ők apuval ketten élnek a lakásban.

Csabinak meg apukája nincs, egyszerűen csak anyuja van.

Ezek a gyerekek az iskolába bekerülve a “család” témakörnél rendszeresen zavarba jönnek, ugyanúgy, mint jó pár évvel ezelőtt az én egyetlen(!) olyan osztálytársam, akinek elváltak a szülei. Akkoriban ritkábban találkozhattunk ilyesmivel. Akkoriban mindnyájan apás-anyás családban éltünk, jó vagy rossz házasságok gyerekei voltunk, nem tudtuk elképzelni egyszülős az életünket, még akkor sem, ha éppen nem volt minden rendben otthon. Aztán belőlünk lettek az egyedülálló szülők.

Sajnáltuk az elvált szülős gyereket, aki szégyenkezett akkor is, ha egyébként náluk éppen minden rendben volt.

Tetszik vagy sem, egyre több a nem klasszikus család, és korántsem csak a válások elképesztő száma miatt. Gyakran megesik, hogy céltudatos nők egyedül vállalnak gyermeket. Azon kívül számtalan példát ismerünk a különféle okokból magukra maradt apukák köréből is.

Tetszik vagy sem, egyre több a nem klasszikus család, és korántsem csak a válások elképesztő száma miatt. Gyakran megesik, hogy céltudatos nők egyedül vállalnak gyermeket. Azon kívül számtalan példát ismerünk a különféle okokból magukra maradt apukák köréből is.

Mára lassan ugyanannyi egyszülős gyerek van egy-egy kisebb közösségen belül, mint apával-anyával élő, még akkor is, ha beleszámoljuk azokat, akik esetleg újraalakult, "újapukás" – ritkább esetben "újanyukás" – családokban élnek. Mégis rettenetes szavakkal illetjük az ilyen helyzetet, például azt mondjuk: "csonka családban élnek".

Ha egy nő elválk, elvált nő marad – a hivatalos papírokon mindenképpen. Úgy hordozza az életét, mint egy bélyeget. Gyermeke pedig sajnálkozó pillantásokban részesül, és kerül a témát jelenlétében. Kinek olyan kínos ez? Miért? Mi lesz, ha az egyneműek jogot szereznek közös gyerek vállalására? Összezavarodunk, és egyáltalán nem fogunk a családról beszélni?

Álszent módon továbbra is a hagyományos, teljes családmodellt fogjuk csak elfogadhatónak vagy követendőnek tekinteni, erről írunk a tankönyvekbe, hagyjuk, hogy az egyszülős gyerekek kényelmetlenül érezzék magukat, ha erre terelődik a szó, miközben a világ teljesen átalakul körülöttünk?

Ez ötven-száz évvel ezelőtt nem lett volna annyira meglepő, mint ma, amikor egyre-másra újabb alternatív családformákat termel ki a társadalom. A klasszikustól eltérő családok és szülők minden megnevezésükben stigmát hordoznak, és magányra utaló kifejezésekkel kénytelenek jellemezni magukat, ami akkor is bosszantó, ha csak egy űrlap kitöltéséről van szó.

Anna és Betti eközben együtt játszanak a babasarokban, jó barátnők, ami az ő korukban azt jelenti, hogy nem veszekednek túl gyakran. Tulajdonképpen semmiben sem különböznek, talán csak abban, hogy Anna barbibabájának van férje, Bettiének meg nincs.

Szeifert Natália

A városok és az urbanizáció az ökológia kontextusában

2. rész: A városok struktúrája

Az előző rész tartalmából:

„A város az emberi településformák legmagasabb szerveződési szintje. Alapvető jellegzetessége, hogy egyetlen faj igényeit hivatott kiszolgálni, az emberét.”

Vilisics F. (Mentrópia, 2008)

A városok fejlődése és területi gyarapodása mára globálisan tapasztalható, hétköznapi jelenséggé vált. Ez azonban időnként hatalmas pusztulással jár, amely során a természetes

és kulturális értékek („örökség”) visszafordíthatatlanul eltűnnek. Az átalakulás folyamata a 20. század második felétől kezdve példátlan mértékben felgyorsult, ennek következtében a hagyományosan művelt vagy a természetes tájak jellegtelené váltak, és nagymértékben széttöredeztek. Az ember keze alatt új tájak és élőhelyek alakultak(-nak) ki, de ezekre már a funkcionális homogenitás jellemző.

A környezet drasztikus átformálására és kizsákmányolására számos történelmi példát ismerünk (pl. maja és Húsvét-szigeteki kultúrák). A városok szintjén is megfigyelhető egyfajta egyetemesség a strukturális hasonlóság alapján.

A hasonlóságokat már a városok alapításának körülményeiben is megtaláljuk. A legtöbb város valamilyen víz (tenger, tó, folyó vagy ezek kombinációja) mellett alakult ki. Ezek a helyek az emberi letelepedésre különösen alkalmas geológiai adottságokkal rendelkeztek, mint például folyóvölgyek vagy ártéri síkságok. Ezek a területek azonban kedvező földrajzi fekvésük és klimatikus viszonyaik miatt biodiverzitási „forró pontok” is voltak, amelyekben a lokális fajgazdagság már az ember letelepedésének pillanatától veszélybe került.

A városi ökoszisztémák közül a fejlődő országokban lejátszódó folyamatokra külön figyelmet kell szentelni, mert a gyors ipari fejlődés és növekvő jólét mellett a politikai instabilitás, a szegénység és az elenyésző környezettudatosság hatalmas környezetpusztítással jár.

Noha a városok földrajzi fekvésüktől, a kulturális hatásoktól és sok más tényezőtől függően különböznek egymástól, már idősámításunk előtt is megmutatkozott, hogy különböző kontinenseken fekvő, egymással – mai tudásunk szerint – nem kommunikáló népek városainak alapszerkezete és – legtöbbször szakrális – funkciója igen nagy hasonlóságot mutatott. Jó példa a közép- és dél-amerikai kultúrák fővárosainak funkcionális és építészeti hasonlósága a „termékeny félhold” (Mezopotámia) városaival. A kutatók elvetik a közvetlen fizikai kapcsolat lehetőségét, de valóban létezhet egy, az emberi fajra jellemző egységes gondolkodásmód, ami alapján felépítjük lakóhelyeinket. Kotkin feltételezése szerint a városok sikere és fennmaradása három fő tényezőn múlik: szakrális; kereskedelmi és ipari; valamint védelmi funkció. Véleménye szerint, ha a felsorolt három faktorból akár egy is gyengül vagy megszűnik, akkor a továbbiakban az adott város fennmaradása sem biztosított. Elméletét alátámasztja számos ősi szakrális és kereskedőváros (Róma, Bagdad), amely évezredekkel vészelt át jelentősebb hanyatlás nélkül. De mi van azokkal a városokkal, amelyek mégis eltűntek? A pusztító háborúkat, járványokat, tűzvészeket és sok egyéb borzalmat a városok túléltek, amennyiben a lakosság maradéka és az új betelepülők is úgy akarták; ha valamiért fontos volt, hogy az elpusztult települést azon a helyen újraépítsék. Kotkin azonban nem beszél a kézenfekvő negyedik faktorról, a városokat magába foglaló és fenntartó környezet állapotáról. Elég, ha csak a maja városokra gondolunk, és máris világossá válik az üzenet: még a legerősebbnek, legdinamikusabbnak tűnő település, állam vagy civilizáció is összeomolhat, ha nem fenntartható módon gazdálkodik a természet adta javakkal.

A városok fejlődéséről alkotott legkorábbi elméletek egyfajta diffúziót feltételeztek, amelyek a városmagokból indulva koncentrikus körökben hatottak a környező területekre. A valóság azonban ennél jóval bonyolultabbnak bizonyult, és azóta számos urbanizációs és tájhasználati modell látott napvilágot. A modellek és a gondos urbanisztikai tervezés nem minden: az emberek vágyai és cselekedetei sokszor jóval megelőzik az elméleteket. Az iparosodás egyenes következménye volt a szuburbanizáció, amely során a gazdagok tömegesen költöztek a füstös, egészségtelen centrumból a városperemi „zöldbe”, ezzel egy új korszakot nyitva a városok fejlődésében. Ennek szélsőségeit nyögik boldogan Los Angeles lakói, akik talán nem is tudják, hogy a világ egyik legnagyobb szabású szuburbanizációs projektjének kései részesei. Az Egyesült Államokban a 19. és 20. század fordulóján igen progresszívnek számító „City Beautiful” mozgalom az akkor elharapódzó szociális problémák egyik ellenszerét a városok átformálásában látta. A városoknak kellemes, szép és egészséges helyeknek kell lenniük, mondták, ahol az emberek jól érzik magukat, legyenek akár a grandiózus köztereken, vagy otthon a kertes házukban. Ennek az időszaknak sokat köszönhet sok USA-beli város (pl. Washington), de a legnagyobbat Los Angeles merte álmodni. Az akkoriban még porfészeknek számító városkába egy boldog szuburbán várost terveztek, ahol mindenki kertes házban lakik – és így is lett! Funkcionális értelemben azonban – a „City Beautiful” mozgalomra oly jellemző módon – nem sikerült jól működő települést építeniük, hiszen „kifelejtették” a városközpontot a tervekől. L.A. ma is arról híres, hogy nincs benne olyan egyértelműen megjelölhető centrum, ami agoraként, társadalmi találkozóhelyként működne.

A szuburbanizáció ennek ellenére szinte minden országban bekövetkezik. Késéssel ugyan, de napjaink Budapestje is ennek vált és válik áldozatává. Tíz év alatt egymillióra tehető a kivándorlók száma, miközben a gépjármű-forgalom a sokszorosára emelkedett. A város költségvetését érzékenyen érinti az „emigrálók” után kieső minden egyes adóforint. Ezt a veszteséget tovább növeli a tény, hogy ugyanezen kivándorolt tömeg Budapesten vállal munkát, és naponta (kb. 600 000 autóval) kétszer végigdübörög a városon.

A vidéki (rurális) és a városiasodott (urbán) zónák közt fennálló kapcsolat – még Európában is – igen összetett. A városmag és a vidéki területek közötti átmenet diffúzzá vált, különösen a Harmadik Világban, ahol a 8 millió főt meghaladó „megavárosokban” a vidékies városmag és az urbanizált vidék még policentrikus, de már homogenizálódó struktúrája válik meghatározóvá. Európában a szuburbán vagy zöldövezeti zóna sem egyöntetű, hiszen a tájhasználat széles skálája jelenik meg, ami összetett és nagymértékben fragmentált mintázatban mutatkozik meg.

Mindezek ellenére észre kell vennünk a városok közti hasonlóságokat, mert ezek megragadásával az urbanizáció hatásait tudományos alapossággal tudjuk vizsgálni, miközben az egyes települések egyedi különbözőségeit sem veszíthetjük szem elől.

Cirkuszi állásinterjú

Vergényi, a cirkusz igazgatója, mellékállású porondmester felhúzta szemöldökét, és levette téglalakú pápaszemét. Végigmérte a jelentkezőt, és hümmögve feljegyzett magának valamit.

Az asztal másik végén ülő fiatal lány képtelen volt palástolni idegességét. Hosszú ujjával búzaszöke fürtjeit csavargatta, és miközben Vergényi beszélt, vadul harapdálta ajkait. Fiatal volt még, előtte az élet. Szárnyaló karrier... igen, az édesanyja mindig szentül hitte, hogy a kislányából egy napon énekesnő lesz. S ehhez kétség nem fér, Loreley-ban valóban megvolt a tehetség hozzá.

Azonban Vergényi még nem engedte énekelni. Úgy tűnt, nem is fogja. Újra feltette pápaszemét, és egy kihúzott fiókból hosszú kérdőívet halászott elő. Hirtelen mozdulattal lecsapta az asztalra, Loreley elé. A lány ijedten hátrahőkölt.

– Lenne pár kérdésem – tért a tárgyra Vergényi, a maga egyszerre undok és kínosan tisztelettudó módján.

– Természetesen bármire válaszolok – felelte Loreley.

Tudta, hogy ez a megjegyzés felesleges volt. Túl sokat beszél. Lehet, hogy ezért nem kapja majd meg az állást?

– Rendben – Vergényi felállt az asztaltól – Először is: mi a profilja?

– Éneklés – válaszolta arcán őszinte mosollyal Loreley.

– Ezenkívül?

– Hogyhogy ezen kívül? – a lány elbizonytalanodott. Még életében nem találkozott olyan emberrel, aki kevésnek tartotta volna a képességeit.

– Nem tud, mondjuk, trükköket?

– Milyen trükkökre gondol, ha szabad megkérdezni? – kérdezett vissza félénken, szinte már vinnyogó hangon Loreley.

Vergényi szemében kaján fény csillant.

– Bűvésztükköket. Mondjuk kártya. Igen, az nagyon jó lenne. Arra most nagyon nagy szükségünk van.

– Sajnálom, de nem. Nem tudok kártyatükköket – felelte szomorúan Loreley.

– Kár. Nem is képzeli, mekkora kár. Hagyjuk. És a nemére... hadd szabadjon rákérdezni... ön biztosan nő? Úgy értem, ne értsen félre, nem ítélek el senkit, egy cirkusz nem az a hely, ahol a konzervativizmus megengedhető... Szóval?

Loreley levegő után kapkodott. Méghogy a neme! Gyorsan megtapogatta mellkasát, hátra dobta aranylós hajzuhatagát, és önérzetesen válaszolt:

– Igen, nő vagyok, teljes mértékig!

Vergényi, aki a választ várva szinte rátérdelt az asztalra, most csalódottan fújt visszavonulót.

– Ez is kár. Nem is tudom... nem is tudom... Pedig egy transzvesztita énekesnő jól jött volna, igazán jól jött volna!

– Sajnálom – mondta szomorúan Loreley.

– Semmi. Hagyjuk. Igazán semmiség.

Vergényi magába roskadva ült vissza az asztal másik oldalán álló karosszékbe. A tintatartó mellé könyökölt, és kövér állát tenyerén pihentetve elmélkedett. És motyogott. Sokáig. Roppant sokáig. S akkor egyszer csak....

– Megvan!

Loreley a hangra felkapta fejét.

– Igen? A megoldás?

Vergényi hevesen bólogatott.

– Tud maga hamisan énekelni?

– Tessék?! Elnézést, de rosszul hallottam!

– Nem, jól hallotta, kedvesem. Lenne a maga számára egy testhez álló feladatom! Még énekelhetne is!

Vergényi felállt az asztaltól, és Loreley mögé sietett. Megragadta a lány hófehér vállait, és átszellemülten magyarázni kezdett:

– Beöltözhetne aranyos, sárga naposcsibének, felültetnénk egy festett műanyag ágra, és énekelne, édesen, csicseregve és hamiskásan, tudja... – kacsintott, és folytatta – Biztosan tud hamisan énekelni... És a közönség imádná!

– Nem hiszem – hebegte Loreley – Ezzel akad egy kis probléma...

– Mi? – kérdezte sértődötten Vergényi.

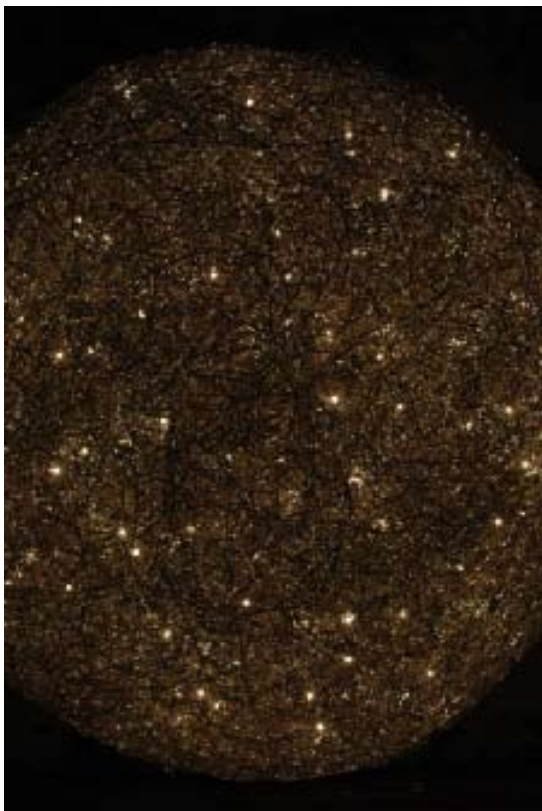
– Az, hogy természetem szerint képtelen vagyok hamisan énekelni!

– Ebben az esetben, igazán sajnálom, de nem segíthetek. Jól gondolja meg. Minden kezdő énekesnő a fél lábát adná ezért a lehetőségért a maga helyében.

– Ezer szerencse, hogy nekem nincsen lábam! – felelte Loreley, és uszonyával nagyot csapva az ablakon át visszaugrott a tengerbe...

Ternák Tünde

Κ
Ο
Ρ
Ο
Ι
Κ

Κ: GUBIS MARIANN

Mentrópia Szerkesztőség

Cím: 1011 Budapest, Mária tér 4.
Telefon: 06-70-325-9451

Főszerkesztő: Sablik Henrik
Főszerkesztő-helyettes: Gáspár Ildikó
Mechanika: Czifra Bogi
Promóciós vezető: Ámann Richárd
Koordinátor-tanácsadó: Lőrincz Edina

Rovatvezetők: Angi Orsolya Beáta (Tükörkép),
Dobos Mónika (Fitt kultúra),
Orosz Norbert (Bulvárblokk),
Páll Zoltán (Önműködő irodalom),
Czifra Bogi (Margó)

Alkotók: Ámann Richárd, Angi Orsolya Beáta,
Bartha Bálint, Czifra Bogi, Dobos Mónika,
Farkas Renáta, Gáspár Ildikó,
Molnár Péter, Páll Zoltán,
Sági Erzsébet, Szabó Borka,
Ternák Tünde

Állandó vendég alkotók: Raffai Péter, Reich
Károly, Váczy Jépoint Tamás, Vilisics Ferenc

Arculat: Kellényi Kata

Vezető fotós: Gubis Mariann
Fotósok: Beke Péter, Farkas Renáta, Lőrincz
Edina, Sántha Krisztina

Vezető grafikus: Szabó Borka
Grafikusok: Sántha Krisztina, Vörös Iván,
Kaczper Balázs, Kellényi Kata
Vezető korrektor: Gáspár Ildikó
Korrektorok: Molár Péter, Szabó Borka
Váczy Ludmilla

Webmester: Kovács Dávid

Mentrópia - az állampolgár lapja
kéthetente megjelenő elektronikus kiadvány

ISSN 1789-4913

Honlap: www.mentropia.hu
Hivatalos archívum: epa.oszk.hu

Kiadja a Mentrópia Kulturális Közhasznú
Egyesület
Alapítva 2007-ben

Cím: 1191 Budapest, Kisfaludy u. 26.
Bankszámlaszám:
10404027-00022735-00000007

Elnök: Sablik Henrik
sablik.henrik@mentropia.hu
Alelnök: Kellényi Kata
kellenyi.kata@mentropia.hu
Titkár: Szabó Borka
szabo.borka@mentropia.hu

Kapcsolat: info@mentropia.hu

A számot Oroszi Mónika tördelte.

Olvasó-munkatársaink a
mentropia.zsak@gmail.com
e-mailcímrre küldhetik el alkotásaikat.

Bármilyen probléma, jogsértés esetén kérjük
Olvasóinkat, értesítsenek minket, hogy kor-
rigálhassuk hibánkat!

(c) Mentrópia 2006-2008.
Minden jog fenntartva